

Культура і Побут

№ 37

Субота 1-го жовтня 1927 р.

№ 37

Зміст: Д-р Б. Блях. Фізкультура як засіб виховувати школяра першого концентра. — А. Голошко. Організація наукового обміну із закордоном. Фейлетон. Антоша Ко. Миргородська пригода. — Д. Хуторський. Перед наступом. Музика, кіно, театр. Нас. Миклашевський. Походження музики в світлі наукових теорій. — Олександр І. еруков. Кілька слів з приводу Інтернаціоналу. — Юрій Івченко. З-й пленум ЦП Муз. Т-ва ім. Леонтовича. Бібліографія. Блок-нот. Шахи й шашки.

Фізкультура, як засіб виховувати школяра першого концентра

Питання про фізичну культуру у школі першого концентра ще й досі остаточно не розв'язано.

Це пояснюється багатьма причинами. За основу з них ми вважаємо той факт, що наша сучасна педагогічна думка недооцінює фізичної культури.

Для багатьох фізична культура це — гімнастика, спорт, загартовування й оздоровлення організму, та й тільки. На жаль, такого погляду на фізичну культуру дотримуються іноді й фізкультурники і педагоги.

В цій статті ми хочемо спробувати освітити значіння фізичної культури, як засобу виховання, при чім розглядаючи це питання, ми не виходитимемо за межі школи першого ступня.

Що може дати фізична культура школярам першого концентра? Що вона може дати педагогові першого концентра? І дуже багато, і дуже мало. Все залежить від постановки справи.

Коли фізичну культуру заводили в нашу масову школу першого концентра лише як засіб оздоровити учнів, то в умовах нашої дійсності великих наслідків досягти неможливо. Коли ж на фізичну культуру дивились не лише як на засіб оздоровлення, але й як на засіб виховання, то фізична культура дасть дуже багато і педагогові, полегшуючи його роботу, і мету оздоровлення досягнуто буде значно повніше.

Ми вважаємо за встановлене, що фізична культура в школі першого концентра мусить бути в руках груповода. Коли цей груповод вважатиме фізичну культуру лише за засіб оздоровлення, то йому буде і тяжко, і не дуже цікаво підтримувати (скажемо для прикладу), чистоту в школі, в класній кімнаті і т. д. Неминухо доведеться інколи оголошувати «тиждень чистоти». Зовсім інше буде, коли педагог у фізичній культурі вбачає не тільки засіб оздоровлення, але й засіб виховання. Тоді перед педагогом постає інше завдання, близьке йому, цікаве й дороге — привчити дітей до чистоти, охайності, навчити дітей тримати своє помешкання завжди в належному ладі, розвинути в дітей любов до чистоти, охайності і акуратності. Це завдання педагогічне. Все, що треба робити для додержання чистоти, робитиметься дітьми легко, охоче й непомітно. Потрібні для цього умовні рефлекси встановляться міцно.

Візьмемо інший приклад. Дітям треба побігати, поборюватися. В інтересах їхнього здоров'я, ми і даємо дітям змогу побігати поміж ділом. А щоб це було для них цікаво, ми даємо їм різні рухомі ігри.

Нам здається ясным, що відношення до ігор у педагога буде цілком різне, в залеж-

ності від того, який він має погляд на них: чи вважатиме він їх за засіб оздоровлення, чи на його думку ігри є і засобом виховання. В першому разі ігри для педагога особливого інтереса не мають. «Хай діти побігають і пограються на свіжому повітрі. Це корисно для їхнього здоров'я». Так скаже собі педагог. Та й тільки. В другому разі рухомі ігри для педагога являть собою надзвичайний інтерес. Спостерігаючи дітей підчас ігор, педагог швидче й легше пізнає дітей, а значить дітей і знаючи ігри, тобто знаючи, що кожна гра може дати дітям або розвинути у них, педагог дуже охоче користатиметься іграми, як засобом виховання. Звичайно, треба робити це вміло. Ми певні, що у груповода виникне бажання оволодіти грою як засобом виховання, коли він в рухомих іграх вбачає не тільки засіб оздоровлення, але й один з найкращих засобів виховання.

Сучасні методи навчання і сучасні програми школи першого концентра утворюють сприятливі умови для заведення фізичної культури в шкільному житті, ніж це було досі. Нам здається, що методи — комплексний, дослідний та екскурсійний — відкривають перед педагогом широку змогу користатися засобами фізичної культури для цілей виховання і одночасно дозволяють завести в школі фізичну культуру не тільки як окрему дисципліну і не як щось самостійне і окреме, а як частину загального педагогічного процесу, нерозривно з ним зв'язаного. Ми тільки трохи поширили поняття комплексності.

Звичайно, під комплексною методою опрацювання матеріалу розуміють різноманітне використання цього матеріалу, вивчення його з погляду різних наукових дисциплін. За такого вивчення матеріалу можна придбати багато різних відомостей, сполучених з даним матеріалом, хоча і таких, що стосуються до різних, часом, дуже далеких одна від одної наук. Наприклад, працюючи над яким небудь матеріалом, учні можуть набути знання з галузи економічних наук, біології, фізики, техніки і т. д., при чім всі ці знання при всій своїй різноманітності мають щось спільне: всі вони зв'язані з одним матеріалом, всі вони пояснюють різні моменти одного загального питання, що має бути вивчене.

Але поняття комплексу можна трохи поширити. Працюючи над будь яким матеріалом, можна використати його не тільки на те, щоб набути різного знання, але й урахувати всі, що зустрічаються при цьому моменти, сприятливі для набуття бажаних звичок, моменти, придатні для розвитку тих чи інших потрібних нам властивостей. За

такої постановки справи урахується матеріал не тільки з боку тих відомостей, що він може нам дати, але й з боку тих звичок, що їх можна набути, коли вміло підійти до цього матеріалу. За такої постановки справи можна враховувати інтереси дитини не тільки як учня, але й як живої людської машини. Останнє і дає нам змогу завести в навчання за комплексною методою елементи фізичної культури.

Приклад. Педагог з дітьми влаштовує екскурсію. Коли дітьми керує добрий груповод звичайного типу, то екскурсія дасть усе, що вона дає в таких випадках: нові вражіння, нові відомості, і новий матеріал для дальшого опрацювання. Але лишаться недооцінені і невикористані або не досить використані ті можливості, що їх дає екскурсія у фізкультурному відношенні. Коли ж викладач засвоїв наш погляд, то він, керуючи екскурсією, матиме на меті інтереси дітей, широко і різноманітно розуміючи ці інтереси. Такий викладач зуміє врахувати екскурсію, крім усього іншого, також і в фізкультурному відношенні. У такого викладача екскурсія даватиме дітям максимальну користь.

Шляхи проходження в шкільне життя елементів фізичної культури надзвичайно різноманітні. Кожен груповод, добре ознайомившись з сучасною системою фізичної культури, зуміє знайти там той матеріал, що ним він міг би скористатися, завівши його у свою педагогічну практику.

Нам здається, що при спробі завести фізичну культуру в практику масової школи першого концентра, можна прийняти за вихідні такі положення:

1) В масову школу першого концентра фізична культура може пройти досить глибоко тільки через груповода.

2) Фізична культура в школах першого концентра не повинна стояти окремо, а навпаки, повинна охоплювати собою всю шкільну роботу.

3) В школах першого концентру фізична культура мусить бути поспереду як засіб виховання.

На останньому ми особливо наполягаємо. Бо коли досі фізична культура не здобула в школі належного їй місця, то це в значній мірі сталося тому, що не було засвоєно погляду на фізичну культуру як на засіб виховання. Фізична культура коли й проходила в школу, то як щось окреме, чуже для всього іншого, що робиться в школі. Фізична культура, проходячи в школу, ставила школі низку вимог: Дай мені окремий час, окреме помешкання, окреме устаткування, бо інакше яка ж я фізична культура? Що ж тут дивного, коли наша нижча школа цуралася такого неспокійного помешкання.

Д-р Б. БЛЯХ.

Організація наукового обміну із закордоном

(В порядку обговорення).

Нинішній господарський розвиток поставив перед державою величезні проблеми до найскоршого здійснення. Серед них індустріалізація та перебудова промисловості і сільського господарства — першочергові і найневідкладніші. Для розрішення цих проблем, крім всього іншого, потрібні насамперед глибокі наукові знання, вивчення останніх досягнень закордонної науки і методів роботи промисловості і популяризація цього знання в широких масах населення. Зараз вивчення, як і використання західної науки, зокрема в частині, що торкається сільського господарства, має надто випадковий характер. Іноді доходить одна—друга книжка, іноді прочитується у вузьких колах доклад про ті чи інші досягнення, то й шотім.

Отже наспів час більш систематичного озайомлення з науковими досягненнями Заходу в частині прикладній. А для цього треба насамперед придбати новішу закордонну наукову літературу, і взагалі налагодити більш сталий обмін науковими виданнями.

На перешкоді до широкого використання західної наукової літератури поодинокими науковими й практичними робітниками України стоять: матеріальна бідність їх, недостатнє знання чужоземних мов, труднощі з переказами грошей, незнайомство із західними видавцями.

Через це часто-густо замість солідної наукової праці, одержуємо із закордону якусь популярну брошуру, або шкільний відручник і т. інш.

Далі, виписана закордонна література залишається по різних закапелках і книгозбірнях України, але загального її огляду й широкого планового використання не робиться. Вєі нарізно виписують її: ВУЗ'и, дослідні станції, книгозбірні, практичні установи й відомства, нарешті поодинокі члени і т. інш. Разом це все складає чималі суми грошей та літератури. І при цюльшому використанні її можна було б мати незрівняно більш практичні наслідки.

Отже в це діло треба було б внести певну плановість, єдність, скупченість його в одному якомусь осередкові з певним науковим керівництвом.

Треба об'єднати всю виписку закордонної літератури біля якогось одного органу, чи наукового закладу, що обслуговувала б нашу науку і промисловість.

Такий осередок повинен найтісніше зв'язатися з одним боку, — з усіма нашими найважливішими передплатниками закордонної літератури, а з другого боку, зі всіма видатнішими закордонними видавництвами й бібліографічними інститутами, науковими установами й видавцями, щоб одержувати від них найновішу літературу.

Через цей осередок, з дорученням наших установ і окремих осіб, — нехай провадиться виписка потрібної закордонної літератури, взаємний обмін із закордоном науковими й технічними виданнями, обмін бібліографічними покажчиками нової літератури з Західними бібліографічними інститутами і т. інш.

Головина й найновіша наукова та технічна західна, союзна й українська література, зібрана таким чином в цьому осередкові, буде служити нам постійною виставкою міжнародної літератури подібно до виставок торговельних зразків, що їх є чи-

мало на Заході. Окремі примірники літературних праць безумовно можна буде одержувати від видавців безплатно, як зразок, але безплатно треба їх і виставляти на цій виставці.

Тут же наші бібліографічні установи мали б велике поле діяльності для складання різних оглядів наукової і технічної міжнародної літератури то-що. Разом із цим треба найкраще поставити справу використання всієї цієї літератури, зокрема:

- 1) давати систематичні огляди і реферати її нашій пресі;
- 2) налагодити популяризацію новішого

наукового й промислового знання в широкі колах населення, особливо, селянства, через пресу, через радіо-передачу, публічні лекції і реферати для широкої аудиторії то-що; для цього слід би було закласти окремий інститут заочного навчання в галузі с.-г. наукового й промислового знання і т. інш., про що згадувалось уже в попередньому № додатку.

Є ще багато різних способів використання надбань західної науки й пустити їх в широкий науковий та практичний оборот. Але цей бік даного питання може бути вирішений після позитивного розв'язання основного. А саме налагодження в зазначений спосіб зв'язку із закордонними науковими виданнями.

А. ГОЛОВКО.

Фейлетон

Антоша Ко.

Миргородська пригода

Спіймав мене якось на вулиці Харкова один миргородський патріот і давай одчитувати.

— Який—каже—з вас учорта фейлетоніст, коли ви ще зроду не були у нашому Миргороді. Адже ж Миргород для фейлетоністів—усе рівно, що Мека для магометан, або Женева для імперіалістів... Ідьмо зі мною до Миргороду, а то я більше не знайомий...

Що ж, довелося мені їхати. Бо, таки дійсно, який з мене в біса фейлетоніст, коли я ще досі не побував у Миргороді.

Два дні і дві ночі водив мене миргородський патріот по Миргороду. І де тільки ми з ним не були, в які тільки завулки не заглядали, якими тільки перелазками не лазили. Мабуть разів десять ходили до знаменитої миргородської калюжі. Шість раз відвідали те місце, де, за словами миргородського патріота, колись були садиби Івана Івановича

та Івана Никифоровича. Аж чотири рази були на тому місці, де ніби то закопано мурованню, що колись з повітового суду Довгохунове прохання викирало. І ще в багатьох місцях ми побували. Доходились до того, що моему миргородському патріоту геть чисто подерлися черевки. Наприкінці третього дня він залишився босий і порадив мені піти самому до Миргородського театру.

— Ціть—каже—до нашого театру... Сьогодні там іде класична річ..

— А що саме там іде—питаю я його.

Миргородський патріот одвернувся від мене лицем та й каже:

— «Отело» в нас сьогодні виставлятимуть.

— Що? У Миргороді—«Отело»?..

— Ну да... В Миргороді... «Отело».

Я так і зайшовся сміхом.

— Далеко—кажу—кудому до зайця! Он, Курбас уже два сезони збирається постави-

Д. уторський

Перед наступом

(Оповідання з недавнього минулого)

Губерніяльне місто потонуло в глибокій тумані. Залізні дахи будинків набували й сльозилися краплями. Краплі падали на землю й на серці робилося тоскно й самотньо. Пожовклі дерева біля будинків скупо куталися в тумані й вималювалися за кілька років мов привиди. У місті було напружено тихо. Наче якісь таємничі сили на хвилину зупинили пульс життя, щоб тоді вибухнути зі страшною силою й на смерть перелякати лякливого обивателя... Був ранок. Була неділя. Наталка Назаровна вже кілька разів виходила на двір, трівожно дивилася в тумані, дивувалася чому й досі не дзвонять церкви, думала чому це її Жорж не прийшов учора почувати. Правда він часто залишався почувати в свого товариша, то може й тепер там. Воно це й до речі. Після служби в церкві прийде піп святити будинок, а тим часом нагодиться й Жорж. Сусідка Ганна Єремівна поралася коло печі, якварчали й шипіли пахучі страви, парок били в обличчя й в носі, і раз-по-раз жіночі ковтали слину. Дочка Дуся, худя як висушена тараня, з гострим носом і синіми кружками під великими карими очима, сиділа в

«гостинній» у кріслі (десь підібрали в панів) і старанно пришивала гудзики до зорної сатинової сорочки. По тих часах (кінець 19-го року) не легко було дістати доброго сатину. Тому Наталка Назаровна, Дуся й сусідка Ганна Єремівна вважали, що Жорж сміятиметься від такого подарунку. Особливо, коли довідається з якими труднощами куплено цей сатин у якогось спекулянта з нового базарю. Жінки місили й ліпили з білого борошна всякі «пиріжки», варили, жарили, чепурили в хаті, говорили, хто буде гостити. Але турботність, заклопотаність та чекання лежали на обличчях жінок і це надавало їм того вигляду, коли людина готується до якоїсь важливої життєвої справи, чи події. Жінки забули про все на світі, тільки дбали за те, щоб борщ вишпів як найсмачніший, періжки, жарене. Тільки Наталка Назаровна трубувалася й прислухалася до надвірних згуків.

— Може Жорж, або піп іде?

Прийшов знайомий Іван Титович. Здивований.

— Що це значить? На вулицях ліжкою шема, окрім салат. Кудись біжать..

ти «Отело», та й то не вдається, а вони Миргород—пхо.

А Миргородський патріот драні черевики об землю та просто дискусію зо мною розпочав.

— Ви—каже—хоч і столична людина, а в театральних справах «пафоси» вам позовсім працюють. Сучасний режисер може вам зробити з трагедії Софокла водевіль і поставити його в селбуди, а з водевіля Кропивницького він вам зробить констуктивну п'єсу епізодів на двадцять і поставити її у великому столичному театрі. Не забувайте ви сьогоднішнього театального гасла—«всі власть режисерам»...

Довгенько ми з ним сперечалися. Кінець-кінцем він сказав мені адресу театру і випроводив мене з дому. Іду я собі вулицею, а в голові мені як-найкращі думки панують:

«У місті Миргороді виставляють «Отело». У тому самому Миргороді, де колись дурнуваті Іван Іванович та Іван Никифорович до гробової дошки позивалися за «гусака». Оце так досягнення на культурному фронті. Оце так перемога...

А далі й про Вільяма Шекспіра подумав: І вродиться ж отакенький талантога! Здається, і в літературах ніяких він не стояв і з критиками за пані-брата-був, а понаписував таких п'єс, що нема їм кінця віку. «Отелові», приміром уже триста років з гаком, а його ось і зараз у Миргороді виставляють. А сучасний драматург напише п'єсу, не встигли її з реперткому дістати, як вона своєю тематикою вже на цілих п'ять років змізнилася. Чи ми живемо так хутко, чи пишемо так помалу, чи яка цьому причина».

Прихожу до театру, беру в касі останнього квитка (аншлаг) і прямую до залі. Вистава вже відбувається. Сідаю на своє місце і мерщій дістаю з кишені окуляри, бо без окулярів нічого не бачу, що діється, на

кону. А діється там мабуть щось дивовижне, бо миргородці аж з стільців падають, так регочуться. За їхнім реготом нічого почути, що говорилося на ньому. Наклав я собі на перенісся окуляри та й давай дивитися на кін. Цікаво, яка саме дія відбувається: чи ще досі у Венеції, чи вже на острові Кіпрі... Які тут у них Отелло та Дездемона...

І раптом почуваю, що очі мені лізуть на лоб, а чуб щитиною стає на голові. На кону, замість Венеції чи Кіпрі, я бачу серетину панної селянської хати: ліворуч—під, праворуч—бочки, а посередині хати опецькувата молодиця тонцюється. Та певне ж таки це є тип прекрасної Дездемони, що її покохав хоробрий мавр... Тим часом, бачу, на кін вийшов дядько, чисто весь у борошні, з клупком на плечах. Не втримався я, кінець-кінцем, та й кажу голосно:

— Та що це за чорт?..

А сусіди мої мені:

— Ні—кажуть—це ще не чорт: чорт зараз вилізе з бочки...

— Що-о?... Не може бути!..

Сусіди мої обидва страшено образилися з мого до них передовір'я. Та знов до мене:

— Хіба ми—кажуть—не знаємо п'єси «Кум Миропшик», або сатана в бочці»...

А тут саме «чорт» як плине з бочки, так і покотилася публіка зі стільців. Сміх ви-

бухнув гомеричний і тривав кілька хвилин. Де-хто з публіки просто лаявся біля стільців, так реготалися. Мені вся моя утроба заклотала зі злости. У дурні ж мене пошито: замість «Отело», «Кум Миропшик» виставляють. Я якось мимоволі склав свої губи руркою і пенароком свиснув.

Як же схоплять мене мої сусіди (мабуть нащадки Івана Івановича та Івана Никифоровича) під руки, та до дверей мене, та в коридор, та на вулицю, та в потилицю мене.

— Забирайся—кажуть—звідси, некультурна ти тварина...

І подався я вулицею, подався не до Миргородського патріота, а просто на вокзал. Дорогою думав:

«У місті Миргороді, де є досить радянських культурстанів—на десятому році Жовтневої революції—іде з аншлагом «Кум Миропшик або сатана в бочці»... Де я хожу, що я бачу, що я чую?...

А на вокзалі я паткнувся на пам'ятник Миколи Васильовича Гоголя. Зупинився перед пам'ятником, тяжко зітхнув і сумно хитаючи головою сказав за Гоголем:

— «Скучно на етом свѣте, господа».

Примітка спеціально для миргородців. Було це 8-го липня 1927 року, в приміщенні «по-театру».

Художнє оформлення демонстрацій в 10-ті роковини Жовтня в Москві

Комісія по проведенню Жовтневих свят в Москві затвердила план демонстрацій. Московським постам замовлено літературний матеріал: хоріві діалоги, четверостишія. Вперше підчас жовтневих демонстрацій буде організовано мовний марш: колони будуть йти під такт слів воєнноводів барабанного бою («Лівий марш» Маяковського). На майданах і вулицях будуть організовані колективні декламації, в яких візьмуть участь десятки тисяч чоловік.

Комісія має на меті влаштувати «колективний передвісник Жовтня»—ця демонстрація

буде організована за кілька тижнів до Жовтневих свят. В ній візьмуть участь історичні фігури революційних борців: Спартак з гадячотрами, герої французької революції—Робесп'єр, Бабеф, ватажки парижської комуні, Стенька Разін, Пуґачов, дружинники 1905 року.

Багато уваги присвячено художньому оформленню колон. Червоний колір залишається домінуючим, але будуть і інші кольори плакатів і емблем, що зробить демонстрацію більш яскравою. Широко будуть використані вуличні видовища.

Всі обступили Івана Титовича. Роспитували, здивовано очі витріщали, у Наталки Назаровни серце упало.

— А Жоржа піде не зустрічали?

— Ні. Хіба можна тепер по вулицях ходити.

Іван Титович каже так упевнено, що всім стає ясно, що в місті діється щось непевне. Комусь приходить у голову, що й пона довго немає. А вже він обіцяв прямо прийти з церкви. Хтось вийшов на двір послухати. Там тиша. Тільки паче десь далеко гудіння. А туман вже низами. Поволі танув на сонці й тонким серпанком оповивав місто. Власне не місто, а передмістя, що з'єднувалося з південним вокзалом. Тумани пливли й розпливалися по землі й вона поволі вимальовувалася виразніше й виразніше. Сонечко стояло вже опівдні. Нарешті прийшов піл. Всі з полегкістю зітхнули. Питали пона, що чути в місті. Піл довго сякав у платочок і підозріло мовчав. А сонечко все сильніше й сильніше розвівало сиві тумани й заглядало в хату.

— Може благословимо—замість відповіді звертається піл до Наталки Назаровни.

А та благаючи дивиться на нього, думає: — Де-ж Жорж? І що це все значить. Чому всі такі чудні?

Наталка Назаровна бачить, що вже якось і гостям незручно—пора б почивати, а Жоржа немає. Хіба послати за ним. Він на-

певно у свого товариша. Але чому ж він не йде? Від досади Наталка Назаровна ледве не плаче. Хтось радить:

— Давайте помолимося, а тим часом Жорж прийде.

Наталка Назаровна погодилася. Піл натяг на себе ризу зі срібними хрестами, й позираючи одним оком на стола, де стояли білі та пухкі пироги, почав:

— Благо-о-ослови господи-и.

Всі стали за попом і замахали руками, хитаючи головами. У цей час хтось песамовито затарабанив у двері.

— Відчинить.

Не встиг де-хто оглянутись назад, як раптом страшний вибух струснув увесь будинок. Вікна жалібно забринчали, а зі стелі упав шматок глини. На хвилину всі заніміли.

— Бу-у-у-х...

Вдруге застогнало. Присутніми опанував жах.

— Ой боже!—голосно заверещала, хвитаючись за голову, донька Наталки Назаровни.

— Та не кричіть же, Дуся, івановно, сердито бризнула слиною в очі Ганна Єремівна.

Наталка Назаровна, біла як крейда, божевільно повертала пошви́лу голову до Ганни Єремівни, до Дусі, до пона. На її обличчі болем відбилися запитання:

— Що це таке? Де Жорж?

А страшні гарматні вибухи все олижчали й ближчали. Вони важко стогнали й люто лопалися. Їм жалібно вторили вікна. До гарматних вибухів раптом примішалися вибухи з рушниць та кулеметів.

— Пух-пах, пух-пах!

— Та-та-та!..

Близько та дзвінко. В хаті метушня, зойки. Вбігла в хату сусідка.

— Чого ж ви тут сидите?—наступають же на город більшовики, тікайте.

І хланула дверима.

— О боже ж мій, голосила Дуся.

— О, о, о... безглуздо повторювала Наталка Назаровна й тремтливими руками чомусь штовхала в спину Ганну Єремівну, пхаючись у двері. А стрілянина густішала й переходила в безупинний танок куль та набоїв. Набої рвалися над містом, а кулі дзичали всюди. Пригинаючись над парканами, кудись бігли люди. Перелякані, бліді. А кулі свистіли й клювали будинки.

На бігу кидали одне одному запитання:

— Хто наступає. Відійти?

Але ніхто нічого толком не знав і всі бігли до церкви, у підвал, щоб заховатися від набоїв та куль. Туди побігла й Наталка Назаровна та хто був із нею.

День і ніч точився гарячий бій. У підвалі Миколаївської церкви було повно пережика-

Музика, кіно, театр

Походження музики в світлі наукових теорій

Ми переживаємо епоху, що в ній однією з найхарактерніших рис є цілком виняткове напруження наукової думки в різних відділах науки. Людство, захоплене досягнутими за останнє десятиріччя справді казковими науковими винаходами намагається чим раз глибше пройти в тайники природи і історії і підіймає одну по одній завісу, що заховує од нас явища природи, або історичні процеси, що не так давно ще здавалися цілком непереступними людському розумові.

Одним з питань, що давно хвилює допитливий розум людини, є питання про походження мистецтв, і зокрема—про походження музики. Що це питання має всеосяжне значіння і цікавить далеко не тільки вузьке коло служників мистецтв, цілком певно доводить той факт, що представники наукових дисциплін, що не мають, здавалося б, нічого спільного з музикою—економісти, соціологи, природознавці, етнографи і філологи—працюють над розв'язанням цього питання з величезною енергією і в своїх досягненнях мілкісних та явних, липили далеко позаду себе самих музикознавців.

Ось чому величезний науковий інтерес являє цілком своєчасно винувата ленинградським кооперативним видавництвом «Трифон» книга проф. Штумфа «Походження музики», де знаменитий німецький вчений висуває для розв'язання цього питання теорію, що підкупляє своє логічністю, простотою і життєвістю. Інтерес його теорії збільшується ще тим, що він установлює найтісніший зв'язок між походженням музики і походженням мови, простіше сказати—**бачить у музиці і мові загальний корінь походження**, а значить, у своїх нау-

кових розвідках міцно стоїть на ґрунті соціологічної методи.

Як досі розв'язувалося в світлі наукових теорій питання про походження музики? Нагадаю в двох словах теорію Дарвіна, Герб. Спенсера і німецького економіста Карла Бюхера.

Дарвін, спираючись на свою теорію про природний добір вважав, що полові похоті зіграли в справі, що цікавить нас, головну роль. Самці змагалися до того, щоб едаватися в очах самиць особливо привабливими, і природа, ідучи на зустріч цим змаганням, виробила не тільки гарний зовнішній образ і різнокольорове пір'я (у птахів), а й голосові органи для звуків, що «очаровують» самку. Отже, носіями творчого початку були завжди самці, самиці ж вносили «елемент критики», обираючи найкращих співаків і крикунів, що викликало чим раз більше поліпшення голосового апарату. В процесі еволюції ці ж початки перейшли і до представників людської породи.

Англієцький філософ Герберт Спенсер підійшов до розв'язання цього питання зовсім інакше. Як що теорію Дарвіна можна вкласти в формулу: «спочатку було кохання», то у Спенсера такою формулою буде: «спочатку було слово».

Людська мова, каже Спенсер,—ніколи не починається в своїй течії на одній звуковій висоті; голос людини, що говорить, весь час дає то підвищення, то зниження і що більше хвилюється людина, то значніші будуть ці звукові зміни, мова наша стає **музичною**, ми майже співаємо.

Як тільки це було помічено, лишалось відокремити лише ці звукові питання від слів і перекласти їх на струменти. Цим і було покладено початок «чистої» музики.

Третю наукову теорію, що належить Лайпцізькому економістові К. Бюхеру, можна формулювати словами: «спочатку був ритм». Показавши на величезну роль ритму в усій фізичній праці, особливо колективній, Бюхер виводить походження робітничої пісні з ритму даної праці: бажання витримати себе в даних ритмічних рамках викликало в робітника змагання **підкреслювати голосом** сильні і слабі часи цього ритму; в результаті—низка звуків певної висоти, що під них для зручності підставляється потім ти чи інші слова. Це й є робітничі пісні, перший, на думку Бюхера, зразок вокальної музики.

Проф. Штумф висуває наукову гіпотезу, що спирається на цілком інші принципи. Основну причину зародження музики він бачить у **голосовій (вокальній) сигналізації**. Справді, робітники, що виконують будь-яку спільну роботу, але знаходяться на більш-менш значній відстані один від одного, примушені час од часу подавати одне одному певні сигнали будь то для координування роботи або ж просто щоб не спустити з очей одне одного (як ми перегукуємося в лісі). При подаванні такого сигналу, голос неминуче затримується на де-який час на звуковій **певній висоті**, щоб то дало характерно-музичний звук. *) «Ця фіксація голосу на певній ноті, здається мені, є перший крок до співу,—каже проф. Штумф і утворює межу до простої мови».

Але цього мало. Ті ж вокальні сигнали сприяли і дальшому розвитку музичного чуття первісної людини. І справді, коли одночасно подавали такий сигнал дві людини—чоловік і жінка, або чоловік і хлопець, то їхні голоси, що злучилися на двох звуках **різної висоти**, утворювали вже те, що

*) Наявність цілком певної висоти і являє характерну особливість музичного звуку; інші звуки, що не мають певної висоти, ми зовемо шумами: завивання, лизжання, стук, шелест, то-що.

них людей. Тут сиділа й Наталка Назаровна. Постаріла, очі горіли неприродним огнем. Жаклибий день і ніч провела. На дзвіниці церкви деникинці поставили кулемета, а більшовики пускали по ньому набої. Вони зі страшною силою рвалися біля церкви. Наталка Назаровна дивилася у маленьке вікно, що піднімалося над землею на чверть і бачила, як повз церкви мчалася чиясь кіннота, виблискуючи шаблями. Потім проходили танцюристи, стріляючи. А тоді везли окріпавлених людей. А на другий день усе відхлюло і день був на диво прозорий та ясний. Кров'ю умився, мов причепурився до великого свята. Десь далеко бухкало й стогнало. А прозорий обрій, відділяв Жорж чекав на більшовиків, поклав тонку та виразну лінію між небом та землею і з'єднав їх у дивний гармоній фарб. Осінь пишталася жовтим убранням. Місто святкувало перемогу. Коли Наталка Назаровна вийшла з церковного підвалу й глянула на вулицю, вона була здивована. По довгій вулиці рухалися сірі обдірані виснажені люди. Але кроками чіткими та лункими будили бадьорість. Через плечі звисли важкі рушниці, виблискуючи багнетами. По боках рухався патовий, радісний і зацікавлений. Він все збільшувався і збільшувався. Червоні стрічки у багатьох на грудях цвіли малом. Наталка Назаровна відразу нічого не зрозуміла.

І раптом все їй стало ясно.

— Це ж більшовики билася з деникинцями. Але куди вони ідуть тепер. Де ж деникинці, певже їх немає. І де ж капосний Жорж?

Вона йшла в місто. Там грала музика. У серці Наталки Назаровни вона не будила ні радості, ні суму. Прозоре небо здавалося їй важким муром, що ось-ось придаве місто до землі й тоді не залишиться жодної живої душі.

— А тепер хіба є живі люди?—промайдуло в голові Наталки Назаровни. То не люди, а якість... і чого вони такі веселі? Невже ж того, що прийшли більшовики?

Всіх разом ненавиділа. На серці пекло. Дивилася, чи не побачить де Жоржа. Не чулася, як опинилася біля похмурого будинку з високим парканом. Жовтий колір неприємно вразив Наталку Назаровну. Тут патови. Багато жінок і чоловіків. Щось говорили, де-які жінки витирали очі. Наталка Назаровна дивилася й нічого не розуміла. Хтось із патових сказав:

— 30 чоловіка розстріляли.

— Хто розстріляв?—спитала Наталка Назаровна.

— Деникинці.

У Наталки Назаровни спалахнула ненависть до того, хто відповів на її запитання.

Вона не вірила, щоб деникинці розстрілювали. Патови підхопив її й поніс у подвір'я жовтого будинку. Там те-ж повно народу. Хтось істерично кричав.

— І за віщо-ж вони тебе, любий сину, розстріляли?

Сумно. Наталка Назаровна протискалася наперед. Запахло кров'ю. Дивилася туди, а трупи один біля одного. Тільки всі обличчя заюшені кров'ю. Он біля одного в важких чоботях із риженькими вусами та з високим білим лобом припадає старенька жінка й розпачливо вигукє:

— І за віщо ж вони тебе, розстріляли?

Наталка Назаровна протиснулася сюди, щоб подивитися на того, що більше не почує материного голосу. Вдивлялася в його обличчя, а воно в спокої смертельним застигло. Тільки сонце лгідно кладе на нього проміння й заглядає в таємницю смерті й життя. Наталку Назаровну охопив чудний спокій. Дивиться далі:

— І яке он, молоденьке обличчя.

Підходить, придивляється. На грудях пляма крові.

— Значить у серце попадали,—подумала.

Погляд сповзнув по обличчі. І раптом нелюдський зойк.

— Сину мій! І тебе...

Наталка Назаровна, мов зрубане дерево, впала на мертве тіло Жоржа.

ми в музиці звемо інтервалом. Прислухаючись до ступінцево одержуваного звукового ефекту, людина намагалася вже потім без усякої практичної потреби повторити для власної приємності звучання, що сподобалося їй, а ступивши на цей шлях, вона могла досягти швидко дійти до співу «мелодії в їхній, певна річ, лайпервісний форм!». Паралельно з показаними голосовими сигналами чималу ролу в справі походження музики могли зіграти, на думку проф. Штумфа, і деякі моменти релігійного культу первісної людини: волювання до богів і закликання демонічних сил води та повітря що робилося тоді сильним підвищенням голосу «наросів», причому для цього певно сполучалися кілька голосів одразу, що давали знов таки низку інтервалів.

Теорія Штумфа є, певна річ, лише гіпотезою, як і всі теорії, що намагаються заглянути в глиб віків доісторичної доби. Але з усіх запропонованих досі наукових гіпотез вона, безперечно, найбільш логічна й життєва; серйозних заперечень проти неї не висунуто; теорії ж Дарвіна, Спенсера і Бюхера в світі суворой і безсторонньої критики виявилися багато де в чому неспроможними, щоб розв'язати питання про походження музики; зазначені в них чинники, безперечно, мали важливу ролу в процесі розвитку музики і допомагали їм раз більшому закріпленню в людині музичного чуття і здібності до музичних звуків, але першого кроку в справі зародження музики вони пояснити не можуть.

ЙОС. МИКЛАШІВСЬКИЙ.

Кілька слів з приводу Інтернаціоналу

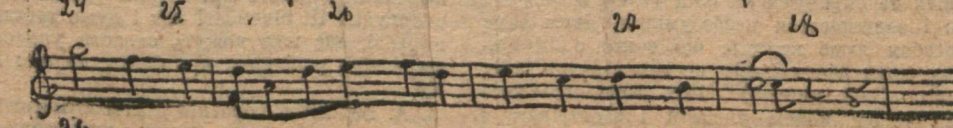
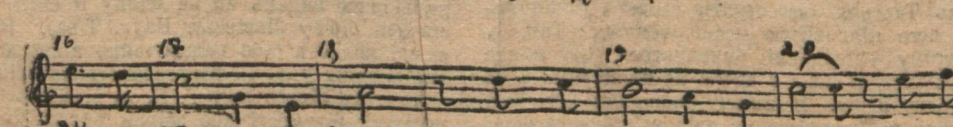
(Міжнародн. робітн. гімн).

Особи, що близько стоять до музичного мистецтва, певно знають, що автором «Інтернаціоналу» — міжнародного робітничого гімну — є П'єр Дегейтер (народився в 1848 році в Генті, Бельгія).

Ця мелодія (Дегейтера) зовсім збереглася не тільки в нас у СРСР, але й увесь пролетаріат цілого світу повністю передає її так, як її написав Дегейтер, без будь-яких змін у мелодичному малюнку.

Мелодію Інтернаціоналу в кожній країні по-своєму оброблено, в залежності від техніки композитора-впорядника і винахідів

(оркестра духових, симфонічна або хор), але не вважаючи на обробку, мелодію скрізь заховано повністю, бо навряд чи хто небудь захотів би змінити, встановити, або навіть частково скоротити те, що створив автор. У нас на Україні найпопулярніша аранжировка — це аранжировка для хора, зроблена українським композитором В. Н. Верховинцем (в перекладі словесного тексту М. Вороного), що пройшла не тільки в школи і клуби, але й стала відомою всьому трудящому населенню України.

Аранжиров Верховинця.

3-й пленум ЦП Муз. Т-ва ім. Леонтовича

Якщо декларацію під гаслом «Жовтень в музику» (13/IX—23 р.) Т-во ім. Леонтовича порівняло з моментом «аполітичності», як своєї ідеологічної платформи, і черпнувало свій музичний громадський фронт, ставши на шлях радянського музичного будівництва, як-що 1-й з'їзд Т-ва в січні минулого року дав директиву ЦП Т-ва розгорнути цей фронт у всеукраїнському масштабі, визначивши дальшим організаційним завданням Т-ва консолідацію всього музично-революційного активу радянської України й охоплення всіх галузів нашого музичного життя, то останній пленум ЦП Т-ва, що відбувся в Харкові 25—27 жовт. м. зробив підсумки цієї організаційної роботи. Пленум констатував зріст Т-ва що до охоплення периферії та збільшення кількості членів, зокрема музичних робітників вищої музичної кваліфікації, серед яких значна частина неукраїнської національності.

Нині Т-во має понад 20 філій та осередків, а кількість членів з часу 1-го з'їзду Т-ва зросла більш як у три рази. Окрім того під керівництвом Т-ва працюють понад 1.000 різних музичних організацій.

Кваліфіковану частину членів-музробітників втягнуто до роботи в таких закладах Т-ва: Асоціація сучасної музики, композиторські майстерні, симфонічний оркестр, оркестри народних інструментів й ін., струнні й вокальні камерні ансамблі, хорви

студії, музичні науково-дослідні заклади, журнал «Музика» і ін. Крім того ці сили ведуть роботу в музично-професійних навчальних закладах, в комісії по складанню музичного термінологічного словника ВУАН та по складанню «Великої радянської термінології», в оперних театрах, в радянській пресі, на радіо-станціях, в галузі музично-етнографічної роботи, по видавництвах, в Вищому Музичному Комітеті й ін.

Проте, треба сказати одверто, що процес втягнення цих кваліфікованих неукраїнських музичних сил загальмовується чинами, незалежними від Т-ва, а саме: по-перше, різні філії Т-ва перебувають в різних стадіях свого розвитку і по-друге, з боку високо-кваліфікованих муз. спеціалістів спостерігається ідеологічна невизначеність, а подекуди й вороже ставлення до роботи й завдань Т-ва.

З другого боку виразно накреслюється дедалі більша участь в роботі Т-ва партійних товаришів, головним чином, робітників політосвітніх установ.

Пленум, визнаючи колючу потребу охоплення всього музичного життя та згуртування в своїх лавах всього музичного, ідеологічно витриманого активу, знову по ставив на цьому завданні акцент.

Далі пленум констатував, що прагнення Наркомосвіти до культивування вищих музичних форм та піднесення рівня музичного життя на Україні при одночасному поглибленні музичної роботи серед мас цілком збігається з завданнями Т-ва й фактичним станом річей, що виявляється не тільки в кількісному, а й якісному зрості композиторських сил та в прагненні їх до творення саме вищих музичних форм, доказом чого є хоча б останній конкурс на музичні твори. Але пленум вважає, що для поступу в цій справі доконче потрібно створити умови, сприятливі для збільшення продукції композиторів та якості їхньої праці, шляхом поліпшення їхніх

Коли порівнювати мелодію автора Інтернаціоналу П'єра Дегейтера і цю ж мелодію, аранжовану композитором Верховинцем, то мимохіть кидається відсутність у останнього чотирьох тактів інтересної музики (кінцеві 20 такту, весь 21, 22, 23 і початок такту).

Другий потний приклад взято з Інтернаціоналу в обробці Верховинця 16 такту і до кінця.

Коли порівняти ці дві мелодії, що, коли за Верховинцем і повні 25, 26 і 27 і початок 28 такту, в Дегейтера, то все ж кінця 20 і 22, 23 і початку 24 такту у копі Верховинця немає. Відсутність чотирьох тактів мелодії при співі Інтернаціоналу вносять дисонанс і сум'яття, а самі співають за Дегейтером, а де-які Верховинцем і таким чином колективують або грають, завжди виконують скрізь за Дегейтером, то в Україні треба було б виконувати без змін і скорочень мелодію П'єром Дегейтером.

ОЛЕКСАНДЕР ПА

матеріальних умов, реорганізації й збільшення видавничої роботи, збільшення замовлень на музичні твори, відновлення потовидавництва самим Т-вом, а також усунення одної з перешкод на шляху до створення вищих національних українських музичних форм—недоцінку дійсної кваліфікації укр. музробітників, що негативно впливає на їхню активну участь у цій роботі.

Одночасно, зважаючи на зовсім незадовільний стан музичної науково-дослідчої праці, пленум загострив увагу на потребі стимулювання цієї роботи та організації Науково-Дослідчого Інституту. З другого боку беручи до уваги соціально-економічні зміни в селі, в наслідок чого зникає старий етнографічний матеріал, пленум ухвалив просити НКО повести в приєднанню темні роботи збирання цього матеріалу, асигнувавши на це відповідні кошти.

В питанні про оперу пленум вважає організаційну установку в створенні української опери за правильну, але відзначає хибні організаційного порядку і звертає увагу на потребу планового й організованішого втягнення українських муз. сил в роботу театрів, насамперед молодих українських сил, та на організації участі й впливу Т-ва в цій справі.

В галузі масової роботи велике значіння мають дані пленумом ЦП директиви президії: а) вжити заходів до створення контакту в роботі Т-ва та ВУРПС по лінії музичній, б) організувати живий інструктаж філій та осередків і в) звернути увагу на поширення роботи Т-ва серед української людності, що перебуває в інших республіках СРСР.

Далі відбулося переобрання президії, до складу якої увійшли відповідальні робітники Відділу Мистецтв, ВУРПС, Харківської державної опери та харківської Оперно-освітньої, і ухвалено перенесення місцеперебування президії ЦП до Харкова. Цей факт безперечно становить новий етап у житті Т-ва допоможе розгорнути масштаб роботи й встановити зв'язок Т-ва з масами через центри професійних та громадських організацій.

Чимале значіння має і перенос до Харкова редакції органу Т-ва журналу «Музична Україна», якому ухвалено видавати і наукові й художні «Записки Муз. Т-ва ім. Леопольда» розвантаживши таким чином від суто-наукового матеріалу й зв'язавши його до потреб музробітника кваліфікації.

В напрямку й організаційних форм роботи Т-ва, то пленум заслухав тези президії ЦП, за якими Т-во має бути федерацією окремих, всенародного масштабу цехів, складених за ознакою (композиторський, п'яний, хорового й диригентського, кобзарського мистецтва й ін.). Вони мають бути конкретизовані президією і подані на затвердження 2-го пленуму, який ухвалено скликати в січні року.

ЮРІЙ ТКАЧЕНКО.

Бібліографія

Нові видання

ДМИТРО ТАСЬ.—«Ведмеді танцюють». Оповідання. Вид-во «Маса», Київ, 1927 р. Стор. 141, тир. 3.000 прим.

Київське видавництво «Маса» книжкою оповідань Дм. Тася починає мабуть вже другий десяток так зв. «перших збірок» того чи іншого письменника-дебютанта. Літературна вартість і питома вага цих збірок бувають цілком різні, але вже на сьогодні у цьому видавництві вийшло декілька приємних книжечок, що у свій час відзначалося і в пресі.

На цей раз вид-во «Маса» видало збірку оповідань молодого поета й письменника Тася. Починаючи з першого оповідання «Віла мосту», ми бачимо виразні й характерні особистості автора.

Перш за все—виразно поступає всюди на хил автора до «красивості», надміру естетичного орнаменталізму. Ось окремі приклади того стилю Д. Тася, про який (стиль) свого часу В. Коряк цілком слушно сказав «Теж дуже красиво»:

«Нині сад ущент спустошений й ошпалений вічними вартівими німими—тополі, лише застиглим шепотом на серці, на душі, на вустах. Неначе чіткі горниці ворухать молитву творять тиху, довгу, настирну».

«Над ставом схилилися й плакали верби і кидали образ свій у загадкове плесо. Плакали верби над ставом і тягли свої постаті колом».

«Золотий, сліпучий павук—осіннє сонце—з обидного пругу снував свої срібні тепеталіто бабаче—поруділою стернею, медом упитим, прозорим повітрям, кострубатими вербами—скрізь»...

Ми навели з вступу до трьох оповідань Дм. Тася. Уявіть собі далі, що за двома-трьома виписками—цей стиль панує впродовж 140 сторінок збірки, майже не варіюючись; цього досить, щоб зауважити Тасеві на серйозну одноманітність його засобів і додати, крім того, що на теперішній час орнаменталізм можна вважати засобом добре таки застарілим, засобом, що вже дочекався на народію (хочби в окремих оповіданнях О. Генрі), а, як відомо, пародія завжди з'являється, коли засіб стає безсилним. Отже нині такі орнаменталістичні вирази можуть викликати хіба тільки іронію, а серйозне ставлення авторове до них—на сьогодні виглядає трошки наївним.

По-друге, що характеризує всякого талановитого дебютанта, в Дм. Тася немає абсолютно ніякого чуття міри. Про економію художніх засобів, що вона дозволяє за допомогою мінімальних мистецьких витрат досягти максимального естетичного ефекту—Дм. Тася і не чув. Він веде свої оповідання без усякої міри й образності, й гострих сюжетових ситуацій, завдяки чому загалом ускладняє й перевантажує сюжет останнього оповідання «Полонені шуми», де, власне кажучи, важко уявити основну сюжетову лінію.

Третє загальне зауваження стосується сюжетових особливостей оповідань Дм. Тася—якщо можна передбачити вплив розхристаного Винниченківського стилю на стиль Тася, то й на цей раз—уже безперечно—Винниченковий сюжет з його різким «ухилом» від норми (термінологія Н. Асєєва) виразно відбився на сюжеті Дм. Тася. Це ще не так погано, хоч і створює певне хоролюбиве враження (Хлопчики закопують живу собаку в землю; жінка, хвора на пранці, вбиває своїх дітей),—але значно гіршим їхне від намагань Тасєвих «загострити сюжет», закінчуючи його цілковитою несподіванкою. Так, у другому оповіданні виявляється, що жінка помилилася: вона є хвора не на пранці, а на вітряну віспу. В іншому оповіданні Дм. Тася навіть не спромігся як слід ув'язати сюжет і так і залишається незрозумілим, яким саме способом люде кажуть, що вбито одну дівчину, коли вбито зовсім не цю, а якусь іншу (опов. «Віла пляма»). Цей засіб, що його нині також можна визнати і застарілим, і примітивним—рішуче псує сюжет переважної більшості оповідань Дм. Тася.

Ці три зауваження, мабуть, досить повно

подають основні характерні риси Тасєвої творчості. Не можна відмовити Тасеві в певній одностій його творчих засобів: ми бачимо тут і занадтий естетизм, і певну архаїчність засобів і, нарешті, якусь підкреслену доскопечину в новітній переробці Дм. Тася (до-речі, герої всіх оповідань Тасєвих вельми люблять у власних переживаннях копіюватися).

Годі й казати хоч би про якісь відгуки нашого сьогочасного життя в Тасєвих оповіданнях. Увагу Тася зосереджено переважно на індивідуалістичних переживаннях героїв. Оточення, революція, проступають тут лише, як окремі деталі, не створюючи того фону, який обумовлює всі учинки дієвих осіб. Збірка Дм. Тася випадає з ланцюга тих творів, що організують по-життєвий фронт нашої літератури.

Випе ми зазначили, своєрідність творчої особи автора. Вона — наявна, але збірку «Ведмеді танцюють» можна визнати хіба-що тією апітезою, від якої довгий шлях серйозної і упертої боротьби за втворення художнього синтезу нашої доби.

Оп. Полторацький.

«НА НАУКОВО-БІБЛІОТЕЧНОМУ ФРОНТІ УСРР»—всенародна бібліотека України при УАН, бібліот. б. ч. 2, 1927 р. Київ, 1200 прим., 128 ст., 1 крб. 20 коп.

Виходячи з того, що на цей рік ми підбиваємо підсумки до всіх «процесів нашого життя», Всенародна бібліотека України—ВБУ присвятила цей збірник науково-бібліотечному фронтові. ВБУ сама виникла за революцією, вона перша в Україні поставила проблему наукової бібліотеки й низку питань зв'язаних з цим. Отже, цілком виправдує намір присвятити це число як раз ВБУ, що займає справді передові позиції на науково-бібліотечному фронті.

Перша ст. Постернака, С. П. — Директор ВБУ «Всенародна бібліотека України—база науково-дослідчої роботи УСРР» подає загальне знайомство з бібліотекою: обумовлення існування ВБУ в зв'язку з справою української науки взагалі, функції бібліотек, найголовніші етапи її розвитку. Наведених у статті даних (також і статистичних) досить, щоб уявити собі роль й значіння бібліотек, її будинок зріст за роки революції. Нікогда тільки, що з цього всього не можна довідатись, про те, в якій мірі справді провадиться обслуговування наукових робітників матеріалами ВБУ, адже не перш за все наукова бібліотека й її завдання обслуговування саме наукових робітників (ст. 17). Говорить автор і про болючі місця бібліотек—приміщення, штат, бюджет.

Ст. Старди М. І. «Науково-дослідчі завдання ВБУ обґрунтовує ці завдання, уявляючи їх з організаційними потребами бібліотекознавства та бібліографії на Україні й роллю ВБУ, й осередка «наукових дослідків над теоретичним і практичним бібліотекарством». До цього питання автор підходить цілком науково, особливо до питання про бібліографічний рух у ВБУ. Центром науково-дослідчої роботи ВБУ є її спеціальна науково-дослідча комісія бібліотекознавства та бібліографії, що очевидно незабаром перетвориться в наук.-дос. катедру.

Ясєвський М. містить цікаву статтю про «Український фонд ВБУ», що «збирала й зосереджувала в своїх відділах Українська та Періодична понад 75.000 т.т. укр. видань, не рахуючи рет» (ст. 61). Разом з неописаними фондом склав солідну суму в 200 тис. томів. Отже зуміли зібрати таку величезної ваги збірку українських видань чи не єдину в світі (не згадує бібліотеку Львівськ. Наук. Т-ва), ВБУ сподівається з себе надзвичайно цінну базу дослідання укр. бібліографічного матеріалу.

Статтях Житенського Г. П. та Маслова С. І. наводяться відомості про збірки рукописів та стародруків. Ці відомості хоч і дуже загальні, цорхво, але вже можуть скласти уявлення у наукового робітника про багатства цих фондів.

А. Балака в короткій статті «Книжкористування» зачіпає проблему книжкористування в наукових бібліотеках і знайомить з емою цього курсу такого роду, ухваленого

для аспірантів ВБУ. Що до поданої літератури—можна сперечатись про деякі книжки, до того чи іншого питання. Ця стаття вводить нас у науково-дослідчу лабораторію ВБУ.

Статті Іваницького та Козловського детально розглядають питання про підготовку бібліотечних робітників; до статей додається положення про аспірантуру та програм курсів для середнього персоналу. В цій роботі, як і в науково-дослідчій взагалі цінним в ВБУ є також кабінет бібліотечного знання, що про нього містить статтю Т. Полудуха О. І.

В кінці книги ВБУ звертається з закликом до громадянства допомогти їм докомплектувати її фонди. Резюме всіх статей подано німецькою мовою.

Збірник удався цікавий; він легко й з інтересом може перечитуватись і людиною далекою від бібліотечної справи. Як видно з об'язку, збірник № 3 об'язав бути не менш цікавим. Але, що кидається в очі—це те, що ВБУ так дбаючи про інтереси діла наукових біб-к взагалі для всієї України, в цьому зб. № 2 сам себе похвалює від усіх біб-к. Справді, де в якій ділянці роботи ВБУ можна помітити хоч якийсь натяк на ув'язку з роботою наших наукових біб-к і т. інших закладів? Де є хоч яка згадка про це? Невже можна скрізь так твердо одстоювати й говорити тільки про досягнення ВБУ на науково-бібліотечному фронті, коли ми маємо низку аналогічних досягнень в Одеськ. науковій бібліотеці, напр.? В якій мірі до роботи по впорядкуванню справи наук. біб-к ВБУ притягує самі біб-ки? Або й ще одно—це питання про ув'язку в роботі з укр. науковим інститутом книгознавства. Адже ж цей інститут має низку аналогічних (до тих, про які говорять ВБУ) завдань, має й свої досягнення—невже не можна було поставитись до цього закладу інакше, як тільки замішковано (краще ж одверто!) доводити потребу злиття інституту з ВБУ? (див. ст. 43). Авторам збірника, звичайно, добре відомий статут УНІКа й разом з тим—вони ніде не оговорились про розмежування й погодження з ним у тій роботі, що фактично відходить до інституту. Побажавши для успіху справи, щоб праці ВБУ надалі носили більш колективний характер в розумінні більшої ув'язки й притягнення до своєї роботи інших наукових бібліотек УСРР, УНІКа, то-що.

Ант. Козаченко.

Н. ДЕМ'ЯНОВ Массовая хоровая работа. Вид. «Долой неработность». Москва. Ц 30 к. Книжка містить у собі матеріал у справі організації масової хорової роботи, що його опрацьовано мстецьким відділом Головополітосвіти НКО РСФРР, і агітаційно-видавничою комісією ВЦІК РСРФ, рекомендовано до вжитку. Основна мета книжки, дати організаційні й методичні поради про те, як організувати масовий, з'єднаний хор. Автор визнає, що будувати масовий хор можна двома принципами: «механічне» об'єднання кількості хорів (що але впливає на художність виконання) або «органічне» об'єднання окремих груп окремих хорів, що дає дуже гарний ефект. Підготовчу роботу автор розбиває на такі моменти: а) об'єднання принципів організації, б) вибір репертуару, в) намічення термінів роботи, г) вибір диригента головного і проведення оркестру. Докладно зупиняється автор на питанні, як краще розташовувати хор під час вступу і рекомендує «квадратну» схему, що ставить всі партії в ряд і що дає змогу регулювати звучність хору, чересуваючи голосові лінії до інших квадратів. Дуже цінні вказівки дає автор диригентові в справі вибору репертуару.

Книжка складена на підставі перевіреного досвіду, дає чіткі поради і, коли список руського репертуару замінити творами на укр. мові, то книжка дуже прибуде і у нас під час переведення підготовки до 10-х років Жовтня.

В. Блях і С. Павлов. «ІГРИ ТА РОЗВАГИ ДЛЯ МОЛОДІ». Вид. ДВУ, 1927 р. Отр. 37, ціна 20 коп.

Це збірник ігор та розваг, що більшість з них можна устроїти в інших збірках та брошурах фізкультурного характеру, або поширених в маск. Є, правда, й новенькі ігри, як нап. «Козомол», «Склади з м'ячем» й інші.

Всіх ігор та розваг в книжці до 44. Серед них маємо ігри на міміці, гри рухливі, гри-шаради, ігрі на лівійні гри й підготовчі рухи та розваги з фокусами. Між ними зустрічаються досить дотепні, як гри так і ігри з минулому сезону.

Забави, безперечно зацікавлюють молодь, а саме: «Найти каблучку», «Зачароване коло», «Биття горщика» то що.

Хоч в книжці всі гри масові, але серед них менше ігор колективних, в яких би активну участь приймали всі гравці («Море хвилює», «Рибалка й рибки») і більше ігор, в яких активну роль грає одна, дві особи, хоч ця роль й переходить до всіх по черзі («Хто це», «Відбий ногою» то що).

До огривів книжки слід віднести деякі незначні гри, як нап., «Хто швидше з'їсть», яка не відповідає гігієні їжі та позерове пояснення деяких ігор, як: «Бій на дзигли», «Підготовчі рухи» то що, але вони не значні.

Книжка буде корисною для роботи сільських гуртків молоді, в яких би зазначалась в предметній Агітпропа ЦК ЛКСМУ до книжки. Дієвничі гуртків селянської молоді знайдуть в книжці чимало корисного матеріалу для годин дозвілля. Потім треба було б зростити методичне зауваження де, як і коли організувати гри чи забави.

На жаль в книзі мало комічних ігор. Зазначена книжка для сільських бібліотек, потрібна, зрозуміла й доступна по ціні, тим більше, що серед наших видань нових, де цього лише друга книжка змісту ігор та розваг, відносячи сюди книжку Митруся—«Розвага на дозвіллі» в виданні «Книго-сільки»

А. Оніпко.

«НОВА ГЕНЕРАЦІЯ».

Місячний журнал лівої формації української культури.

Готується до друку перше число місячника «Нова Генерація». В журналі вміщатиметься пісні, оповідання, екранізований роман, статті теоретичні, критичні й публіцистичні з усіх галузей мистецтва, статті полемичні й інформаційні, й інші.

Участь в «Новій Генерації» беруть такі співробітники: Семенко М., Курбас Лесь, Петрицький Гео, Меллер В., Ковалів Л., Важан М., Влизько О., Петрицький А., Щербак М., Петруда О., Скрипник Леонід, Бузько Д., Ковалів Г., Мельник С., Новосадський-Лялін Р., Полторацький Ол., Петніков Гр., Бучма А. й інші.

Виходитиме журнал у Держави. Видавництва України розміром 5 друк. аркушів помісяця.

Блок-нот

Театральна хроніка

ХАРКІВ.

Театральний сезон розпочинається. Центральні столичні театри як і слід, перші відкривають після літньої перерви свої завіси для глядача.

У Державній опері. Відбулася 29 вересня генеральна репетиція нової для Харкова, хоча і старої віком опери Росіні—«Вільгельм Тель». Цією оперою театр відкриває сезон.

На генеральну репетицію було запрошено представників культурних і професійних організацій м. Харкова. Це по суті нова в історії Харківської опери форма ув'язки роботи театру з радянською суспільністю. Це відкреслювалось і в коротенькій промові диригатора театру тов. Воробйова звернений до присутніх. Почин добрий.

Театр «Березіль». У цьому році відкриває сезон (4 жовтня) значно раніше ніж минулого року. Цьому сприяло поліпшення матеріальних умов театру, що дало можливість артистам, не зважаючи на сторонні «підробітки», вести у цілім колективом підготовку до сезону роботи.

Сезон, як відомо, відкривається п'єсою І. Липровського—«Абуцевий полон».

Далі однією з нових чергових постановок буде, очевидно, п'єса М. Куліша—«Народний Малахія». Взагалі в цьому році театр «Березіль» узяв курс на ставлення нових п'єс сучасних українських письменників.

Музична комедія. Руська музична комедія розпочинає сезон у театрі ім. Шевченка. Театр має в своєму репертуарі на найближчий час переважно речі, що йшли в цьому театрі з минулому сезону.

Робітничо-музичально-хорова олімпіада в Жовтневій свята

Жовтневою Комісією при Окрпрофраді, а якої входять представники всіх галузей мистецтва, організовано консультативне бюро що всіх питань художнього оформлення 10-х роковин Жовтня, а також окреме музичне бюро виключно для переведення робітничої музично-хорової олімпіади.

Музичне бюро своїм завданням організувати олімпіаду під час жовтневих свят зразковий показовий робітничий хор і керувати всією роботою музичних гуртків харківських клубів, червоних кутків та окремих культурно-осередків під час масових виступів.

По плану, затвердженому Жовтневою Комісією відбудеться загально-міська та районні олімпіади. Загально-міська олімпіада провадитиметься три рази—в театрі імені Шевченка, в цирку кол. Гріке і на трибунах та на майданах. Районні олімпіади відбудуться по районах в сільбуддах, театрах та інш. Програм виступів районних та загальних олімпіад всюди однаковий, затверджений Жовтневою комісією і складається з гімнів, революційних пісень, художніх народних пісень та спеціально замовлених річей на день 10-х роковин Жовтневої революції.

Музичним бюро скликано дві наради клубних диригентів розподілена музична література по міських та районних клубах і т. інш.

Приблизна кількість учасників олімпіади в кожному районі по хоровій секції 250—300 чоловік, по секції народних інструментів 100—150, по секції духових оркестрів—100—150.

В Харкові є до 100 клубів та червоних кутків з загальною кількістю членів по хоровій секції 1700 душ, струнних оркестрів—650 і духових до 750. Як що робітниками, що приймають участь в тому чи іншому музичному гурткові буде уявлено величезне соціальне і культурно-художнє значіння проведення музично-хорової олімпіади в свята Жовтневої революції та буде виявлено необхідну дисциплінованість, то можна сподіватись, що весь намічений Жовтневою комісією план буде виконаний.

Український Державний театр, що працюватиме в Червонозаводському театрі почне свої виступи не раніше початку листопада. Недавно закінчилися лише формування складу цього театру, а цими днями буде приступлено до систематичної підготовки до сезону.

Руська драма. Для руської драми відведено помешкання колишнього Малого театру. Колектив почне щоденні вистави з другої половини жовтня. Зараз провадиться підготовча робота.

КИЇВ.

Державний театр ім. Франка. На чолі театру в частині художній стоїть як і раніше заслужений артист Г. П. Юра. За його проханням репертуар у цьому році буде майже цілком оновлено. Зі старих постановок передбачено виставляти лише такі: «Вій», «Лісова пісня», «97», «Седі». З нових п'єс намічено до вистав Я. Мамонтова: «Республіка на колесах», «Народний Малахія»—Куліша, Галицького—«Б'ють пороги» і цілу низку перекладних п'єс, між іншим Луначарського—«Визволення Дон-Кіхота».

Сезон намічено відкрити 15 жовтня. Зараз йде підготовка роботи.

Артистичний склад театру поновлено цілком низкою нових артистів, в зв'язку з переходом кількох артистів (Кречет, Варецька, Ватуля) до Харківського Державного театру.

Опера. На художній нараді при Київському оперному театрі обговорювався виробничий план на сезон 1927—28 рік і план переведення Жовтневих свят. Доповідачі—головний режисер театру Улуханов і директор опери тов. Джамаєв повідомили присутніх про план ро-

боти театру. Репертуар поповнено на 50%. Буде виставлено 9-ть нових опер, з них «Тарас Бульба» йтиме вперше. Хор опери цього року поповнено молоддю, що закінчила музичні вищі школи. Проводиться енергійна робота по розповсюдженню абонементів.

В дискусії промовці відзначали безперечні досягнення в роботі опери, але разом з тим визнавали за потрібне поглибити роботу створення українського репертуару, оскільки не в силах опери. Визнано за потрібне поглибити роботу в справі популяризації роботи оперного театру, для чого перевести низку доповідей на підприємствах. Представники робітничих організацій відзначили, що дирекція театру мусить вжити низку технічних заходів, щоб дати робітникам змогу відвідувати театр (раніше починали вистави, знизити плату за гардероб, то-що).

Жовтневими святами в оперному театрі має йти опера «Скра».

ДНІПРОПЕТРОВСЬК.

Художня Рада намітила репертуар театрів. В основу покладено п'єси трьох типів: класичні, історичні, революційно-побутові. Особливу увагу звернено на останню групу, в якій поруч з п'єсами, що виображують горожанську, війну і епоху військового комунізму будуть дані п'єси, що змальовують НЕП і будівництво СРСР. П'єси в більшості нові, що не йшли ще на Дніпропетровських сценах. Є думка ставити п'єси в різних формально постановочних планах, що дасть можливість зручнішим ознайомитись з різними театральними напрямками. Цьому допоможе режисерський склад обох місцевих театрів: в українському театрі художній керівник М. Тінський, в руській драмі Ермолов-Бороздін.

Святкування 10-х роковин Жовтневої революції буде відзначено особливим урочистим програмом, до проробки якого вже приступлено.

До складу художньої ради, окрім робітників театру та Політосвіти, входять представники професійних організацій і преси.

ПОЛТАВА.

Театр ім. Заньковецької в Полтаві. Капітальний ремонт міського театру, де буде грати театр імени Заньковецької, троху відсунув початок сезону і замість 1-го жовтня вистави почнуться 6-го або 7-го жовтня. На відкритті піде нова п'єса відомого письменника Грчана «Підземна Галичина». З нових постановок театру намічено «Любов Ярова», «Республіка на колесах», «Народний Малахій», «Седі» та інші. Готуються до вистави «Гейша» і «Собака на снігу» в спеціальному обробленні. Найкращі співочі сили в театрі дає змогу поставити оперу «Галька», яку й намічено до постановки.

В цьому сезоні театр має цілкову установку на організованого глядача. Вводиться абонементна система зі знижкою 50% проти номінальної ціни. Передбачаються вистави у робітничих клубах.

Художній керівник і головний режисер театру В. Романицький, режисер т. Лучко, зав. музичною частиною тов. Вак, хореографічною тов. Явір, художник Гео Орлов. Склад театру—40 осіб, з яких більшість працює в театрі на протязі 5 років. В цьому році до складу театру вступили Поліна Самійленко, Гео Орлов, Лучко, Капустянський, Істомін та інші.

Театр одержує дотацію від Наркомосу біля 25.000 карб., а також гарантію з місцевого бюджету Полтави—18.000 карб. Сум—10.000 карб. В цьому сезоні театр буде працювати в Артемівській окрузі,—для підписання угоди про переведення цієї роботи виїхав до Артемівська директор театру.

З наступного сезону театр вступає в 6-й рік свого існування (засновано театр 15-IX 22-го року). Дирекція виставила питання про додаткові асигнування на проведення святкування ювілею.

Шахи й шашки

За редакцією І. І. Янушпольського

№ 36. 1 жовтня 1927 року.

Партія № 25. Ново-Індійська.

3-партія матчу, відіграно 19 вересня у Буенос-Айресі.

Білі—Х. Р. Капабланка.

Чорні—А. А. Альохін.

1. d2—d4	K g3—f3	23. Ф d2: d5	T c8—c2
2. K g1—f3	b7 b6	24. T d1—d2	T c2: a2
3. g2—g3	C c8—b7	25. T d2: a2	Ф a1: a2
4. C f1—g2	c7—e5 ¹⁾	26. Ф d5—c6	T e8—f3
5. 0—0	c5: d4	27. K b3—d4	Kp g3—h3
6. K f3: d4	C b7: g2	28. C f4—e5	f7—f6 ²⁾
7. Kp g1: g2	d7—d5	29. K d4—e5	T f3—g3
8. c2—c4	e7—e5 ³⁾	30. C e5—d4	h7—h6
9. Ф d1—a4+	Ф d8—c7	31. h2—h1	Ф a2—b1
10. K d4—b5	K b9—c6	32. K e6: g7	Ф b1—g6 ⁴⁾
11. c4: d5	c6: d5	33. h4—h5	Ф g6—f7
12. C c1—f4	T a8—c8	34. K g7—f5	Kp h3—h7
13. T f1—c1	C f8—c5	35. Ф c4—e4	T g8—e8
14. b2—b4!	C c5: b4 ⁵⁾	36. Ф e4—f4	Ф f7—f8 ⁷⁾
15. T c1: c6	T c8: c6	37. K f5—d6	T e8—e7
16. Ф a4: b4	K f6—e4	38. C d4: f6	Ф f8—a8+
17. K b1—d2	K e4: d2	39. e3—e4	T e7—g7
18. Ф d1: d2	0—0	40. C f6: g7	Kp h7: g7
19. T a1—d1	T c6—c5	41. K d6—f3+	Kp g7—f7
20. K b5—d4	T f8—e8	42. K f5—d4	Kp f7—e7
21. K d4—b3	T c5—c8	43. Ф f4—e5+	Kp e7—d7
22. e2—e3	Ф d7—a4	44. Ф e5—e6+	Альохін здався.

1) Таку-ж партію Капабланка (чорними) грав проти Альохіна у турнір-матчі у Нью-Йорку у березні ц. р.

2) На думку Капабланки тут краще 8...d5: c4.

3) На 14...Kc6: b4 білі відповідають 15. K b5 — d6—C c5: d6 16. T c1: c8+ вигравши якість і партію.

4) У білих 2 фігури за туру.

5) Білі загрожують 29. C e5: g7—Kp f8: g7 30. K d4—f5+ і т. д.

6) Неможна брати коня на g7 через 32...T g8: g7 33. Ф c6: f6 Ф b1—h7 34. Ф f6—f8+ Фh7—g3 35. C e5: g7+ і вигравть.

7) На 36...Ф f7: h5 білі грають 37. Ф f4—c7+ і вигравть.

Хроніка.

2 партія матчу Капабланка—Альохін закінчилась у 19 ходів нічиєю. Альохін грав білими, також закінчилась і 4 і 5 партія після 49 ходів, Альохін грав білими дебют ферзевих пішаків.

МОСКВА. 25 почався розіграш Всесоюзного шахового турнір-чемпіонату при 21 учасниках. Грають Богатирчук і Раузер—Київ, Вільпер—Одеса, Грігорьев, Дуз-Хотімірський, Ненароков, Павлов-Пьянов, Селезнев, Сергеев і Холодкович—Москва, Вотвінник, Іллін—Женевський, Модель, Перфільєв, І. Рабінович, П. Романовський, Рохлін—Ленінград, Касперський—Міськ, Макогонов, Баку, Сморський—Тифліс і Фрейман—Ташкент.

25 вересня команда залізничників Москви зіграла у Харкові матч у шахи і шашки проти збірної команди Донецьких і південних залізниць. Наслідок по шахам +11—4 на користь Москви і по шашкам +7—3 на користь Харкова.

15—23 вересня у Полтаві відбувся 1-й шаховий турнір УВО при 12 учасниках. Результат: Лондон +11½, Жлобницький і Левченко по +9½. Далі т. т. Походзей +8½, Жуковський +8, Овчина-Овчаренко і Жебенев +7½, Носаченко, Печерський Рабінович +6½, Скірєвський +5, Марушевський +2.

ОДЕСА.

— Концерти капели «Думка» в Одесі. Концерти капели «Думка» проходять в Одесі під знаком події великого культурного значення. На першому концерті капели виступали з привітаннями представники від політичних і громадських організацій. Капела дасть кілька концертів для робітників і червоноармійців, а також виїде з концертами на околиці села.

— В Державній Одеській опері закінчується устаткування сцени, світляних ефектів та будова обертальних дисків, необхідних для «Сорочинського ярмарку», що піде на відкритті сезону.

— Робітнича консерваторія в Москві. До 10-х роковин Жовтня при Московській державній консерваторії, відкривається недільна робітнича консерваторія.

Робітнича консерваторія ставить своїм завданням підвищення музичної культури і виявлення музичних здатностей серед робітників і селян, не відриваючи їх від виробництва. Окрім навчання гри на інструментах, хоровому співу, робітнича консерваторія дасть учням елементарні відомості з теорії та історії музики, музикальної літератури. Навчання протягом року—безплатне. В програмі слухання музики—відвідування концертів.

— 25 років з дня смерті Е. Золя. Сьогодні минає 25 років з дня смерті французького романиста Е. Золя.

Французькі літературні організації, а також парижська академія збираються відітнути цей ювілей. Один французький журнал згадує, як Золя, визнаний всіма письменниками, Парижська академія в свій час систематично одмовлялась прийняти в ради «безсмертних».

Першу спробу зайняти академічне і крісло Золя зробив в період розквіту своєї творчості в 1890 р., але його забалотували. На протязі 6-ти років кожного разу, коли вмирав хтось з «безсмертних», Золя балотировався на вільне місце і незмінно терпів поразку, одержуючи по 2, 3 голоса.

В зв'язку з ювілеєм у Франції виходить нове видання творів Е. Золя в 50-ти томах. Буде вміщено багато недрукованих творів, а також листи письменника.

Книжки надіслані до редакції

Зоря № 9 за вересень літературно-науковий та політико-громадський ілюстрований журнал ц. р.

Бібліографічні Вісти № 2 (15). Видання Українського Наукового Інституту книгознавства ст. 122, ц. 1 карб. 20 к.

Видання т-ва «Плужанин».

П. Вільховий. «Зубата Баба». с. 45, ц. 25 коп.

Кость Котко. Без штепселя. с. 30, ц. 15 коп.

С. Пилипенко. Любовні пригоди ст. 30 ц. 15 коп.